Náučný chodník Zuckermandel / Skalný nos

Kraj:	Bratislavský
Okres:	Bratislava I
Geomorfologická jednotka:	Malé Karpaty
Geologická jednotka:	jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus MHD Bratislava, Chatam Sófer (č. 31, 39)
Východisko:	Bratislava-Staré Mesto, Žižkova ulica × Messerschmidtovo námestie
Trasa:	Bratislava-Staré Mesto, Žižkova ulica × Messerschmidtovo námestie (Zuckermandel), Skalný nos – betónová galéria pod svahom Hradného vrchu
Dĺžka, prevýšenie:	250 m, prevýšenie 10 m
Čas prechodu:	0,5 h
Počet zastávok:	6
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, kultúrno-historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2017

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave (2020).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Danube Facility Services, s. r. o., River park, Dvořákovo nábrežie 10, 811 02 Bratislava, tel. 02 / 5941 8657; Recepcia Zuckermandel, Administratívna budova CA, Žižkova ul., 811 02 Bratislava, tel. 02 / 3235 4282

Poznámka: Náučný chodník nie je v teréne ani na paneloch nijako pomenovaný. Chodník vedie aj po mnohých schodoch.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie najmä ako geovedne a krajinársky zaujímavá a ľahko dostupná lokalita. Odporúčame spojiť s návštevou expozícií Slovenského národného múzea v susedstve.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Zuckermandel. Polyfunkčný developerský projekt so siedmimi budovami a námestím v historickom jadre Bratislavy medzi nábrežím Dunaja a skalným svahom Vodného, resp. Hradného vrchu, na ktorom stojí budova Národnej rady Slovenskej republiky a Bratislavský hrad, realizovaný zhruba po roku 2010 na území bývalej rovnomennej osady povyše dnešného Mostu SNP. Táto, ako aj východnejšie ležiaca osada Vydrica, bola v stredoveku súčasťou samostatného sídla Podhradie, rozkladajúceho sa v celom okolí hradu. V roku 1848 sa Podhradie stalo súčasťou mesta. Dovtedy hlavným zamestnaním obyvateľov Zuckermandla i Vydrice, osídlených pozdĺž dnešnej Žižkovej ulice, bolo lodníctvo, rybárstvo a remeslá. V polovici 20. storočia bola zástavba takmer celá zničená pre výstavbu dopravnej infraštruktúry, rozvíjajúcej sa západnej časti mesta, v stiesnených pomeroch pozdĺž Dunaja a hradného vrchu (nábrežie, Most SNP). Územie sa rozkladá na kontakte najjužnejšieho okraja Malých Karpát a severozápadneho okraja Podunajskej roviny. Juhozápadný tektonicky (zlomami) ohraničený malokarpatský výbežok do fluviálnej podunajskej krajiny buduje najmä drobnozrnný muskoviticko-biotitický granodiorit bratislavského masívu s mnohými pegmatitovými a aplitovými žilami a hustou sieťou puklín. Vodný vrch (alebo hradný vrch) z juhu – od Dunaja – lemujú asi 70 m vysoké strmé svahy s hojnými výstupmi pevného alebo rozpukaného skalného podložia porasteného náletovou krovitou alebo stromovou vegetáciou. Tieto svahy formoval pôvodne najmä Dunaj svojou eróziou, avšak v stredoveku hlavným činiteľom sa stal človek, a to ťažbou dobre dostupnej horniny v kameňolomoch v dĺžke až 800 m (s drobnými prerušeniami). Zvyškom po takejto ťažbe je niekoľkometrový skalný výbežok zo svahu – **Skalný nos** –, ktorý developer účinne využil pri tvorbe verejného priestranstva – námestia s promenádou. Od svahu izolovaná skala zároveň predstavuje významnú botanickú lokalitu – ide o locus classicus, miesto prvého opisu, skalničníka guľkovitého (*Jovibarba globifera*) ako aj miesto posledného výskytu jeho poddruhu *Jovibarba globifera* subsp. *hirta* v Bratislave. Na blízkom námestí stojí niekoľko replík charakterových hláv nemecko-rakúskeho sochára **Franza Xavera Messerschmidta**, ktorý prežil posledných šesť rokov svojho života koncom 18. storočia práve v pôvodnom Podhradí, kde vytvoril svetoznámu sériu viacerých desiatok charakterových hláv.

Bratislavský tunel. Električkový tunel prebiehajúci SV-JZ smerom pod Bratislavským hradom v historickom jadre Bratislavy. Bol vybudovaný ako cestný v tektonicky rozpukaných granodioritoch bratislavského masívu, budujúceho južnú časť Malých Karpát, v rokoch 1943 – 1949. Za druhej svetovej vojny rozostavaný tunel slúžil ako protiletecký úkryt pre obyvateľstvo (počas bombardovania rafinérie Apollo v júni 1944 a pri oslobodzovaní mesta v apríli 1945). Po dokončení

slúžil dvojpruhovou cestou automobilom a po roku 1952 aj autobusom mestskej hromadnej dopravy a obojstrannými 2,5 m širokými chodníkmi chodcom. Zhruba zo stredu tunela bola vybudovaná odbočujúca úniková chodba, 134 m dlhá, vedúca na Palisády s dosiaľ zachovaným východom poniže hradu. Druhá, kratšia, bližšie k mestu, viedla na opačnú stranu na východný svah Hradného vrchu (jej východ je zavalený). Táto chodba bola prepojená so samostatným protileteckým krytom vo forme rúry podobnej tunelu, ktorý bol spojený chodbou s tunelom a samostatnou štôlňou s hradom. Časom pre rastúci objem dopravy (exhaláty) a nedostatočnú ventiláciu ako aj osvetlenie chodci tunel prestávali využívať. V rokoch 1981 – 1983 ho prestavali na električkový, čím sa zvýšila kapacita dopravného spojenia centra mesta a nových sídlisk v západnej časti mesta. V roku 2000 bola časť električkovej trate pred západným portálom preložená z dôvodu výstavby pamätníka židovského rabína Chatama Sofera (viac v samostatnom hesle). V rokoch 2009 – 2010 bol tunel generálne zrekonštruovaný. Pre pretrvávajúce presakovanie vody, unikajúcej z vodovodného potrubia, musel byť v rokoch 2012 – 2013 opäť uzavretý a sanovaný. Tunelová rúra je dlhá 792 m a takmer úplne priama, od západu na východ stúpa, len ku koncu smerom k mestu klesá, avšak o 18 m menej. Má parabolický prierez, jej šírka je 11 m a výška 6 m. Rúra i oba portály sú obložené ryolitovými kvádrami z kameňolomu na okraji Štiavnických vrchov pri Hliníku nad Hronom.

Pamätník Chatama Sofera. Pietny areál v historickom jadre Bratislavy pri západnom portále Bratislavského tunela pri nábreží Dunaja na mieste v podzemí uchovaného zvyšku významného židovského cintorína používaného od 17. storočia do roku 1847 a udržiavaného do roku 1943, kedy bol pre stavbu tunela pod Bratislavským hradom a reguláciu dunajského nábrežia likvidovaný. Vtedy ostatky z väčšiny hrobov preniesli na neďaleký cintorín a ponechanú skupinku hrobov bratislavských učencov okolo hrobu Chatama Sofera na pôvodnom mieste prekryli betónovým stropom. **Chatam Sofer**, vlastným menom **Moše Schreiber** (Frankfurt nad Mohanom 1762 – Bratislava 1839), bol významným ortodoxným rabínom a učencom. Pôsobil v Strážnici, Prostějove, Mattersdorfe (dnes Burgenland) a od roku 1806 bol 33 rokov hlavným rabínom bratislavskej židovskej obce. Viedol bratislavskú ješivu, ktorá bola považovaná v jeho dobe za jedno z najdôležitejších centier tradičného židovského vzdelania v Európe – v čase rozkvetu mala 400 študentov a bola najväčšou od babylonských čias. Podzemné „mauzóleum Chatama Sofera“ navštevovali ortodoxní židovskí pútnici z celého sveta nepretržite i počas socializmu. V roku 1982 nad ním postavili električkovú trať, ktorú v súvislosti s prestavbou areálu podľa návrhu arch. Martina Kvasnicu v rokoch 2000 – 2002 odsunuli. V podzemnom priestore pamätníka s hrobmi učencov stropom z povrchu prenikajú sklenené platne symbolizujúce stratené náhrobky bývalého cintorína. Návšteva možná po dohode. Nutný je dôstojný odev, u mužov sa vyžaduje pokrývka hlavy (čiapka alebo klobúk), krátke nohavice sú nevhodné, ženy musia mať dlhú sukňu alebo nohavice a zakryté ramená.

Chránený areál Pečniansky les. Rozsiahle chránené územie v Podunajskej rovine na pravej strane Dunaja od slovensko-rakúskej štátnej hranice, z juhu vymedzená protipovodňovou hrádzou a prípojkou diaľnice D1 na D2 povyše Mosta SNP vyhlásené v roku 2012 na ochranu biotopov európskeho významu: Vŕbovotopoľové nížinné lužné lesy (91E0), Dubovo-brestovo-jaseňové nížinné lužné lesy (91F0), Prirodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a ponorených cievnatých rastlín typu *Magnopotamion* alebo *Hydrocharition* (3150), druhov európskeho významu najmä bobra vodného (*Castor fiber*) a viacerých druhov netopierov (*Chiroptera*) a druhov národného významu. Areál je zároveň územím európskeho významu Bratislavské luhy (súčasť sústavy Natura 2000).

Malé Karpaty. Jadrové pohorie na juhozápadnom Slovensku medzi Devínom a Novým Mestom nad Váhom pretiahleho pôdorysu v smere juhozápad-severovýchod cca 90 km dlhé a max. 15 km široké. Predstavuje hrásť, väčšinou náhle sa dvíhajúcu z oboch susediacich nížin – Podunajskej a Borskej. Na niekoľkých miestach je rozčlenená priečnymi zníženinami na tektonických líniách (zlomoch) a/alebo styku geologických jednotiek, pričom na tieto lokálne priečne prerušenia ústredného chrbta pohoria

poukazujú dopravné komunikácie miestami i s vnútrohorskými sídlami, napr. Devínska brána, Lamačská brána, sedlá Baba a Biela hora, obce Borinka, Buková, Prašník. V južnej zhruba tretine pohoria dominuje na povrch vystupujúce jadro, t. j. granitoidy a kryštalické bridlice (žuly, fylity, svory, amfibolity) s – pre túto časť pohoria typickými – rozsiahlymi rozvodnými plošinami s mocnými povrchovými vrstvami zvetralých granitov a bezodtokými, v časti roka zamočiarenými, depresiami na nich, tvrdošovými vyvýšeninami (na amfibolitoch či kremencoch) a strmými okrajovými svahmi s lokálnymi sprašovými návejmi a vejármi hlbokých úvozov nad obcami. Zvyšnú časť pohoria s obalovou a príkrovovou stavbou budujú rôzne druhy najmä vápencov, dolomitov, kremencov s kvestovým reliéfom najvyšších masívov so skalnými hrebeňmi – s kulminujúcim vrchom Záruby (768 m n. m.) nad Smolenicami –, ale aj zarovnanými povrchmi na dolomitoch Brezovských Karpát a Čachtických Karpát. Nachádza sa tu osem krasových oblastí s približne 300 jaskyňami, z ktorých je jediná sprístupnená so sprievodcom (Driny) a dve neveľké (Deravá skala a Veľká pec) sú verejnosti voľne prístupné. Podstatnú časť pohoria pokrývajú listnaté lesy predovšetkým s bukom, dubom či hrabom.

Názvy informačných panelov

1. Skalný nos a jeho význam pre botaniku. Informácie o druhu skalničník guľkovitý srstnatý
2. Geomorfologické a geologické charakteristiky lokality hradného brala
3. Flóra hradného brala
4. Fauna hradného brala
5. Pohľad do minulosti Zuckermandla
6. Archeologický prieskum Zuckermandla

Panely nie sú označené žiadnym názvom náučného chodníka ani nie sú číslované. Texty sú okrem slovenského aj v anglickom jazyku.

MAPY.CZ